

Reactie Groningen Seaports Consultatie marktordening waterstof

1) wat uw bestaande rol is in de energiesector?

Groningen Seaports is de gebiedsontwikkelaar van de haven- en industrieclusters in de Eemshaven en Delfzijl. Met de bouw van energiecentrales, windmolenparken op de Noordzee en de aanlanding van stroomkabels in de Eemshaven, komt ongeveer een derde van alle in Nederland geproduceerde energie vanuit de Eemshaven (8000 MW opgesteld vermogen). Een verdere groei van de Eemshaven als Energy port is voorzien, zowel door de groei van de sector offshore-wind, maar ook door de ontwikkeling van waterstoftoepassingen. Het Chemie Park Delfzijl is onderdeel van Chemport Europe, waar zich ongeveer 15 procent van alle chemische industrie van het land bevindt. Groningen Seaports is daarmee zowel voor de energievoorziening als voor de chemische productie van nationaal strategisch belang.

2) welke rol u voor uw organisatie voorziet in de waterstofsector?

In het beheersgebied van Groningen Seaports is industrie gevestigd welke waterstof produceren en gebruiken, hiernaast zijn er diverse plannen in ontwikkeling voor groene, circulaire chemie wat de vraag naar (groene) waterstof in de toekomst doet toenemen. Groningen Seaports zet daarom in op innovatie en biedt daartoe ruimte en faciliteiten voor testcentra, start-ups, scale-ups, pilot- en demofabrieken. Ook is Groningen Seaports verantwoordelijk voor het ontwikkelen van een kunststofleidingensysteem voor het transport van waterstof binnen het beheersgebied. Daarnaast is er ruimte om grootschalige productie/elektrolyse te ontwikkelen en is de Eemshaven uitstekend geschikt om een import terminal te realiseren.

1.1 Zijn er omstandigheden waaronder u het wenselijk acht dat netwerkbedrijven of netbeheerders in de toekomst een rol hebben bij de ontwikkeling van elektrolyseinstallaties? Zo ja, onder welke voorwaarden? Zie in dit kader ook: ACM, 'Leidraad netwerkbedrijven en alternatieve energiedragers'.

We zien dat er voldoende animo is van private partijen om waterstofproductie te realiseren. Tot op heden ontbreken echter de randvoorwaarden om over te gaan tot investeren. Belangrijke randvoorwaarden zijn wet- en regelgeving en een passend subsidie instrumentarium wat tijdig beschikbaar is. Wanneer deze randvoorwaarden ontbreken kan het nodig zijn om netwerkbedrijven of netbeheerders een rol te geven in de ontwikkeling van elektrolyseinstallaties, ervan uitgaande dat vanuit de publieke rol de drempel om te investeren lager ligt.

1.2 Acht u het wenselijk dat de overheid en/of netbeheerders actief gaan sturen op de locatie van elektrolyse-installaties? Denk bijvoorbeeld aan het aanwijzen of identificeren van kavels/locatie middels ruimtelijk instrumentarium of in netwerkontwikkelingsplannen. In welke situaties is sturing volgens u meer of minder gewenst?

Voor de ontwikkeling van decentrale (kleinschalige) productie is het niet nodig om locaties vast te leggen. Voor grootschalige productie ligt het voor de hand deze te positioneren nabij de vraag en nabij duurzame opwek (of de aanlanding daarvan), dit betekent dat de havengebieden en industrieclusters voor de hand liggen. Echter, in de havengebieden is nog beperkte ruimte beschikbaar voor nieuwe initiatieven. Wanneer er geen sturing is kan dit resulteren in geen/ongunstige locaties voor waterstofproductie.

2.1 Regels rondom derden-toegang moeten verzekeren dat (potentiële) gebruikers van energie infrastructuur op basis van transparante en non-discriminatoire voorwaarden effectief toegang krijgen tot deze infrastructuur. Hieronder vallen ook de kaders waarbinnen redelijke tarieven tot stand moeten komen. De Europese Commissie stelt voor dat lidstaten tot 2031 de keuze hebben tussen de invoering van een onderhandelde of gereguleerde systematiek van derden-toegang tot waterstofnetwerken (artikel 31 Gasrichtlijn). Bij gereguleerd derden-toegang stelt de toezichthouder de methoden vast op basis waarvan de tarieven tot stand moeten komen en keurt de tariefvoorstellen van netbeheerders goed. Een directe invoering van dergelijke gereguleerde toegangssystematiek lijkt zich momenteel minder goed te lenen voor waterstoftransport per leiding omdat het net in ontwikkeling is en er sprake is van een zekere overdimensionering en aanloop- en volloopriscio. Dit bemoeilijkt de vaststelling van volumes, efficiënte kosten en efficiëntieprikkels om tot een gereguleerd tarief te komen. Daarnaast zullen maatstaf of benchmark vergelijkingen tussen netbeheerders zoals bij gas en elektriciteit niet gelijk mogelijk zijn. Ook kost de ontwikkeling van gereguleerde toegangssystematiek, inclusief

methode- en tariefbesluiten, veel tijd. Bij onderhandelde derden-toegang vindt er onderhandeling plaats tussen de netbeheerder en een potentiële gebruiker van het net. Deze onderhandelingen dienen ter goede trouw plaats te vinden op basis van indicatieve voorwaarden en tarieven vanuit de netbeheerder. Als de overheid of toezichthouder hier geen aanvullende regels voor vaststelt, spreekt men van 'zuivere onderhandelde toegang'. Tot juli 2004 kende Nederland een systeem van 'hybride onderhandelde toegang' tot gastransportnetten waarbij de toezichthouder, destijds de DTe, richtlijnen vaststelde op basis waarvan de netbeheerders hun indicatieve voorwaarden en tarieven moesten vaststellen. Deze richtlijnen hadden o.a. betrekking op het type dienstverlening, type transportcontracten en (kosten)basis waarop de tarieven tot stand moesten komen, zie bijvoorbeeld 'Toelichting Richtlijnen Gastransport 2003'. Welk systeem van derden-toegang (gereguleerd, zuiver- of hybride onderhandelde toegang) is volgens u op korte- en middellange termijn het meest wenselijk voor het landelijke transportnet dat door Gasunie wordt ontwikkeld?

Vraag voor de industrie.

Aandachtspunt voor de toegang zijn de aansluitingen die niet op het landelijke transportnet gerealiseerd worden. Wat is het kader voor distributienetten?

2.2 Als u bij vraag 2.1 heeft gekozen voor een systeem van (hybride) onderhandelde toegang, waar zouden de richtlijnen/voorwaarden vanuit de overheid en/of toezichthouder in elk geval betrekking op moeten hebben?

Vraag voor de industrie

2.3 In de kamerbrief van 10 december 2021 (p. 4) zijn meerdere redenen genoemd waarom het volgens het kabinet noodzakelijk is dat het landelijk transportnet voor waterstof als één integraal landelijk netwerk wordt ontwikkeld en gaat functioneren, zowel technisch, operationeel als functioneel. Hetzelfde is al het geval bij de landelijke transportnetten voor elektriciteit en gas. De beheerders hiervan, TenneT en GTS, hebben een exclusieve wettelijke taak. Dit zorgt er onder andere voor dat er socialisering van de kosten kan plaatsvinden, zonder dat andere partijen de meest rendabele leidingen of kabels commercieel ontwikkelen, zgn. 'cherry picking'. Bij elektriciteit en gas kennen we naast deze gereguleerde netten ook directe lijnen en gesloten distributiesystemen waarbij de eigenaar kan worden ontheven van de plicht om een netbeheerder aan te wijzen. In beide gevallen gaat het om de uitwisseling van energie tussen een beperkte groep aangeslotene in een vaak commerciële of industriële context. Voor wat betreft mogelijke vrijstellingen voor commerciële private waterstofnetten, heeft Nederland eerder in het gezamenlijke position paper van het Pentalateraal Energieforum gepleit voor strikte uitzonderingen van regulering voor nieuwe commerciële private netten, terwijl voor bestaande netten een soepeler overgangsregime kan gelden. De Europese Commissie kiest in haar voorstellen voor uitzonderingen voor zowel bestaande waterstofnetwerken als voor geografisch afgebakende waterstofleidingen. In het laatste geval gaat het om waterstofleidingen die waterstof transporteren van één punt naar een gelimiteerd aantal exit punten binnen een geografisch afgebakend industrieel of commercieel gebied (artikel 48 van de Gasrichtlijn). De beheerder van een dergelijke leiding hoeft dan niet te voldoen aan de eisen voor verticale ontvlechting (artikel 62 i.c.m. artikel 54 van de Gasrichtlijn. NB. De verwijzing naar artikel 56 in artikel 62, eerste lid, is incorrect en moet artikel 54 zijn) maar is niet vrijgesteld van voorwaarden rondom derden-toegang en totstandkoming van tarieven. Hoe kijkt u aan tegen eventuele wettelijke ruimte voor de ontwikkeling en beheer van commerciële waterstofnetwerken door private marktpartijen met uitzonderingen van regulering naast een gereguleerd landelijk publiek transportnet? Welke voorwaarden moeten hiervoor gelden? Hoe kan ongewenste 'cherry picking' worden voorkomen t.o.v. een publiek landelijk waterstofnet?

De ontsluiting van het publieke landelijke waterstofnetwerk naar afnemers kan op de korte termijn worden gerealiseerd door private marktpartijen, dit komt de snelheid ten goede. Het ligt voor de hand dat hiermee alleen netten ontstaan die commercieel voldoende interessant zijn.

DSO's zouden deze taak ook kunnen vervullen, alleen hebben de huidige DSO's al onvoldoende capaciteit om de andere vraagstukken rondom de energietransitie op te lossen. Laat staan dat ze er extra taken bij krijgen. Wanneer het noodzakelijk is om netten aan te leggen die commercieel minder aantrekkelijk zijn dan kan deze activiteit op termijn bij DSO's belegd worden.

3.1 Landelijke en regionale netbeheerders voor elektriciteit en gas dienen op basis van de voorstellen van de Europese Commissie gezamenlijke scenario's te ontwikkelen op basis waarvan de eigen investeringsplannen worden gebaseerd (artikel 51 Gasrichtlijn). Hoe kijkt u aan tegen dergelijke gezamenlijke scenario ontwikkeling? Hoe zouden deze scenario's tot stand moeten komen?

Gezien de systeemintegratie tussen aardgas, elektriciteit en waterstof is het van belang om in ieder geval op landelijk niveau scenario's te ontwikkelen voor het gehele systeem. Ervan uitgaande dat de Gasunie op hoofdlijnen inzicht heeft in vraag, aanbod en opslag van waterstof in het systeem, zou dit de partij moeten zijn die input levert op de scenario's.

3.2 Het landelijk transportnet voor waterstof wordt zoals gezegd toekomstbestendig aangelegd met het oog op volumeontwikkeling en daarmee dus enigszins overgedimensioneerd. Strikte doelmatigheidstoetsing van investeringen lijkt dus ongepast gedurende de vroege uitrol van het net. De Europese Commissie stelt in plaats hiervan voor dat toezichthouders kijken naar de 'energie-economische noodzakelijkheid' van de beoogde investeringen door een waterstofnetbeheerder in het licht van 'realistische en vooruitkijkende vraagprojecties en behoeften vanuit het perspectief van het elektriciteitssysteem' (zie overweging 42 en artikel 52 van de Gasrichtlijn). Ook moet rekening worden gehouden met de gezamenlijke nationale energie- en klimaatplan (INEK). Zijn deze criteria volgens u voldoende (duidelijke) waarborgen voor een onderbouwde ontwikkeling van een landelijk transportnet? Welke andere criteria en/of ontwikkelingen acht u van belang?

Het landelijke transportnet zou een soort rotonde moeten zijn waar overal invoeding en afname gerealiseerd kan worden. Door de hoofdstructuur (rotonde) robuust te ontwerpen is de kans het kleinste dat 'regret' investeringen worden gedaan. Over het algemeen genomen zijn de kosten voor een kleinere of grotere buis marginaal voor een pijpleidingproject, het rotonde concept zorgt ook voor een robuust systeem.

4.1 Wat zijn uw verwachtingen over de ontwikkeling van de markt voor de (ondergrondse) opslag van waterstof en de mate van concurrentie in deze markt?

Vanuit de industrie is behoefte aan een continue vraag, terwijl de productie van groene waterstof hierin niet voorziet. Opslag en/of stabilisatie in het waterstofsysteem is dan ook essentieel voor de ontwikkeling van de markt. Er is weinig concurrentie in deze markt te verwachten.

4.2 Het beheer van ondergrondse opslaginstallaties voor aardgas is een activiteit die open staat voor alle marktpartijen, inclusief netwerkbedrijven. Acht u dit ook wenselijk voor de ondergrondse opslag van waterstof? Is hierbij de mogelijke rol van ondergrondse opslag van waterstof bij toekomstige leveringszekerheid van belang? Kunt u ook uw antwoord bij vraag 4.1 hierbij betrekken?

Voor de ontwikkeling van het nationale waterstofsysteem lijkt het verstandig om dit vanuit netwerkbedrijven te organiseren, hiermee wordt ook invloed van de overheid op leveringszekerheid verkregen. Wanneer marktpartijen kunnen concurreren met netwerkbedrijven komt dat de kosten van opslag ten goede.

4.3 De Europese Commissie stelt vanwege het (aanvankelijke) beperkte aantal opslaglocaties voor waterstof binnen de EU een systeem van gereguleerde derden-toegang voor bij ondergrondse opslaginstallaties (artikel 33 Gasrichtlijn). Lidstaten hebben dan niet zoals bij opslaginstallaties voor aardgas de keuze om te kiezen voor een systeem van onderhandelde toegang. Welk type derden-toegang acht u wenselijk? Kunt u hierbij ook in gaan op het bestaan van voldoende investeringsprikkels als er sprake is van gereguleerd versus onderhandelde toegang? Kunt u ook uw antwoord bij vraag 4.1 hierbij betrekken?

Vraag voor de industrie

4.4 Acht u het wenselijk dat de overheid actief gaat sturen op opslaglocaties voor waterstof? Denk bijvoorbeeld aan het aanwijzen of identificeren van kavels/locatie middels ruimtelijk instrumentarium, in netwerkontwikkelingsplannen en/of middels de organisatie van tenders.

Gezien de druk op de ruimte en de druk op mijnbouwactiviteiten is het verstandig om dit vanuit de overheid te organiseren, anders zal de ruimtelijke inpassing te veel tijd in beslag nemen.

5.1 Wat zijn uw verwachtingen over de ontwikkeling van import terminals voor waterstof en de mate van concurrentie in deze markt?

De verwachting is dat het zwaartepunt voor import ligt in Rotterdam gezien de ontsluiting binnen de ARRA regio. Vanuit strategisch oogpunt zullen er nog enkele import terminals ontwikkeld kunnen worden in de overige havengebieden/industrieclusters. Dit komt ten goede aan concurrentie en betrouwbaarheid van het systeem.

5.2 Het beheer van LNG terminals is een activiteit die open staat voor alle marktpartijen, inclusief netwerkbedrijven. Acht u dit ook wenselijk voor het beheer van terminals voor de import van waterstof en derivaten?

Geen bezwaar. Gezien de actuele situatie (crisis Oekraïne) zal Nederland zo spoedig mogelijk moeten beschikken over import terminals om onafhankelijk van Rusland te worden. Een strategische verdeling over Nederland is hierbij een absolute vereiste. Zodanig gekozen dat ten alle tijden de import van gassen verzekerd is. De Eemshaven is uitstekend geschikt als tweede importlocatie. Gezien het nationaal belang is sturing van een overheidspartij gewenst.

5.3 Naar verwachting zal er meer concurrentie ontstaan tussen import faciliteiten dan bij de ondergrondse opslag en het transport van waterstof. Daarom kiest de Europese Commissie bij waterstof terminals voor een systeem van onderhandelde toegang. Acht u dit wenselijk?

Gezien de actuele situatie (crisis Oekraïne) zal Nederland zo spoedig mogelijk moeten beschikken over import terminals om onafhankelijk van Rusland te worden. Een strategische verdeling over Nederland is hierbij een absolute vereiste. Zodanig gekozen dat ten alle tijden de import van gassen verzekerd is. De Eemshaven is uitstekend geschikt als tweede importlocatie. Gezien het nationaal belang is sturing van een overheidspartij gewenst.

6.1 Ziet u uzelf als een toekomstig gebruiker van het landelijke transportnet voor waterstof? Zo ja, kunt u aangeven: 1) bent u invoeder of afnemer?; 2) voor afnemers, om welk type toepassing gaat het?; en 3) welke kwaliteit waterstof wilt u invoeden of afnemen en kunt u dit toelichten?

Nee

6.2 Welke partij zou naar uw mening verantwoordelijk moeten zijn voor het vaststellen van de waterstofkwaliteit in het landelijke transportnet voor waterstof (beheerder, Rijksoverheid of, middels een Europese geharmoniseerde standaard, de Europese Commissie?)

Wanneer waterstof een Europese markt wordt ligt het voor de hand dat de kwaliteit op Europees niveau wordt vastgesteld.

6.3 Het kan zijn dat bepaalde afnemers een hogere waterstofkwaliteit vereisen dan dat bepaalde invoeders kunnen garanderen. Om toch de invoeding van verschillende stromen waterstof in het landelijke transportnet te kunnen accommoderen, kunnen zuiveringsstappen genomen worden. Naar de techno-economische aspecten en haalbaarheid hiervan loopt nog een extern onderzoek in opdracht van EZK. Is het volgens u wenselijk dat de kosten van dergelijke zuivering onder de

gebruikers van het landelijke transportnet gesocialiseerd worden als dit leidt tot betere toegang tot de infrastructuur?

Voorkomen moet worden dat waterstof van hoge kwaliteit wordt gemengd met lagere kwaliteit en vervolgens weer gezuiverd moet worden. Voorkeur voor op spec brengen bij de bron (net zoals bij de invoeding van groen gas), wat er niet in zit hoeft je er ook niet uit te halen.

Gebruikers betalen bij de producent voor een bepaalde kwaliteit, wanneer deze kwaliteit door het transportnet afneemt is het aan de transporteur om dit weer op niveau te brengen.

7.1 De Europese Commissie stelt voor dat lidstaten op grenspunten tussen lidstaten 5% waterstof in het gasnet accepteren (artikel 20 Gasverordening). Nederland zou dan dus aardgas uit andere landen moeten accepteren waarin maximaal 5% waterstof bijgemengd zit. Het betreft dus geen binnenlandse bijmengverplichting. Volgens een onderliggend rapport van het Joint Research Centre van de Europese Commissie kan een geharmoniseerd waterstofpercentage op grenspunten aanzienlijk bijdragen aan de opschaling van elektrolysecapaciteit in de EU en wordt zo voorkomen dat geringe percentages waterstofbijmenging in aardgas leiden tot belemmeringen voor het grensoverschrijdende transport van aardgas. Een 5% waterstofgehalte in aardgas op grenspunten kan echter een impact hebben op Nederlandse gasgebruikers die vlakbij een dergelijk grenspunt gesitueerd zijn. Acht u het wenselijk dat EU lidstaten 5% waterstof in (aard)gasstromen op grenspunten moeten accepteren. Welke voor- en nadelen voorziet u?

Wanneer waterstof wordt bijgemengd bij aardgas wordt waterstof laagwaardig toegepast (verbranding). Laagwaardige toepassing van waterstof ligt de komende jaren niet voor de hand, wanneer dit wel het geval is kan beter worden gekeken naar lokale toepassing in energiecentrales oid, in plaats van invoeding op (inter)nationale netwerken. Beslissing kan ook worden uitgesteld, omdat het voorlopig geen issue is.

8.1 In het voorjaar van 2022 zal het Kabinet een extern onderzoek naar de Tweede Kamer toezenden met beleidsopties voor de gecombineerde ontwikkeling van wind op zee en onshore en offshore waterstofproductie, waaronder marktorderingsaspecten. Dit rapport is een opvolging van een eerdere studie naar tendermodellen voor de combinatie van windenergie op zee en elektrolyse door Guidehouse. Hoewel de vervolgstudie naar beleidsopties nog niet afgerond is ten tijde van deze consultatie, willen wij u alvast vragen om uw aandachtspunten voor de toekomstige markordening op zee aan te geven. Het kan hierbij gaan over het beheer van waterstofinfrastructuur op zee of eigenaarschap en beheer van gecentraliseerde elektrolyse waarop meerdere windparken kunnen worden aangesloten.

Vraag voor de markt